

ԱԶԳԱՍԻՐ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՏԵԾՆՈՐԱԳԻՐ

ՀԱՏ. Ը. ԹԻՒՅ.

ԿԵԼԵԹԵ

1848

Հոկտեմբ. 6:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՔ

ԿԱԼԿԱԹԱ

ՅՈՐԴՈՒԹԻՒՆԻ լոյս 'ի տեղեաց տեղեաց' զոպեն զվերատեսչական կարծիս մեր առ այժմ. յիտ հրատարակելոյ նախ զկարեւորն ազգային ծանօթութեան, ապա յաւելցուք տալ և ըզփժուն վարկմանս մեր 'ի վերայ նոցա:

— 'Ի նորումս աղերսագիր եհաս յուխտէ Սրբոյն 'Ներսէսի Շ. Եկեղեցւոյն 'Քօչերայ 'ի նոր Ջուղա' առ 'Վերապատիւ Պարոն Գառապար Ս. Գառապարեանց' Եկեղեցւոյն Կալկաթու և Չիչուս Սուրբ Եկեղեցեացն Հայոց, օրինակ զայս:

“Պատուելի Հասարակութիւն Հայոց 'ի Կալկաթա. և Եկեղեցւոյն Կալկաթու և Չիչուս Սուրբ Եկեղեցեաց:”

Յարգոյ Պարոնայք

Մեր ներքոյ ստորագրողքս Համակամ վիճակաւոր քահանայից մերոց խնդիր մատուցաք Սրբազան Առաջնորդին մերոյ՝ 'ի մասին 'Քօչերայ Սուրբ 'Ներսէս Շնորհալի անուն Եկեղեցւոյն՝ որ անխնամ կալով 'ի բազում

ամաց հետէ համարեալ թէ 'ի հանգիստ իւր խոնարհէր. և նորին Սրբազնութիւնն ազգափրաբար բարեհաճեցաւ թոյլ տալ մեզ, զի աղաչաւոր դիմեսցուք առ բարեպաշտութիւն ձեր, ըստ որում թէ աթոռ, թէ եկեղեցի, և թէ ժողովուրդք տեղւոյս միշտ առ ձեզ ապաստան դիմեն 'ի կարիս իւրեանց. որպէս զի շնորհ արտաջիք, է՝ որ 'ի գանձուց Սրբոյ Եկեղեցւոյդ 'Նաղարէթայ 'ի Կալկաթա, և է՝ որ 'ի հանգանակութենէ տեղւոյդ՝ օգնականութիւն իմն հասուցանել, որով կարասցուք վերանորոգել զտուն Տեառն 'ի քաւութիւն մեզ, 'ի պաշտանս ձեր և 'ի վառս Աստուծոյ:

Ըստ ցուցակին Մերազնեայ և այլազոյն Հմուտ ճարտարապետաց տեղւոյս՝ ծախք երթան նարդութեանն մերձ 1500 տեղւոյդ Կումսլանոյ Առուիք. յորոց եթէ գոնէ մին Հազարն շնորհեսցի առ 'ի ձէնջ՝ ակն ունիմք 'ի շնորհաց Ամենակալին մեզէն հոգալ զմտցորդն, և զանուն բարեպաշտութեան ազգիս մեծ առնել 'ի մէջ Հեթանոսաց: Թէ խռովութիւն ճանապարհաց և սղութիւն արմոտեաց ոչ իսպառ յոգիս ապաստան առնէին զմիծաղոյն մասն ժողովուրդեան մերոյ՝ որ զրեթէ աւուրն պարենի կարօտ, և ծանրութիւն իսկ սչ պատճառեաք Յարգելեաց մերոց, բայց արդ անձար եմք:

**Յարգոյ Պարոնայք Ձեր Հրամանոց
Ամենախոնարհ ծառայք**

Եկեղեցական սրբոյն Կիրսեսի Հնորճալւոյ
Յովհաննէս Մ. Յ. Կիրակոսեանց,
Ստեփաննոս Մ. Տէր Ստեփաննոսեան,
Յակոբ Գալստանեան
Մարկոս Յովհաննէս Ջ.
Զաքարայ Տէր Առաքել
Մարտիրոս Փանոսեան,
Աբգար Յովհաննէս,
Մկրտում Յարութիւն,
Բունխաթ Յովհաննէսեան,
Բեդիաճէմ Պօղոսեան,
Զաքարայ Բարեկեան,
Մինաս Յարութիւնեան,

Պ. ԿԼԵՅ

Ստոյգ է քանդուածն կամ
խախտուածն յիշեալ եկեղեցւոյն,
Աբգարիսկոպոս Յովհաննէս Սուրբնեանց,
Աստուածատուր Աբրաքայեան,
Տէր Յովհաննէս Տէր Մկրտչեան,
Տէր Յովսէփ Ա. Նաղարեթեանց,
Տէր Մկրտիչ Տէր Կարապետ Գրիգորեան
Տէր Մկրտիչ Կարապետ Սիմէօնեան,
Ի՛նչ որ Զառար ի 1 Ջուլի, 1848:

**Օրը ընկալեալ Պարոնին յանձն արար
Յարգոյ Պարոն Մկրտչի Յովհաննէսեան
Կիրակոսեանց Քօչերցւոյ ի Կալկաթա՝
գրովս :**

Յարգոյ Պարոն Մկրտիչ Յ. Կիրակոս,
Թանգ Պարոն,

Որովհետեւ քանի առաւել յառաջ թուղթ մի ստացեալ
եղէ Զուղայու Սրբոյ Կերսեսի Եկեղեցւոյ Եկեղեցւոյնէ, յու-
րում խնդիր եղեալ է ի տեղւոյս Մերալեւոյ Հասարակութենէ
առ ի ընձեռուածն օգնականութեան ի մասին նորոգութեան
վերն սրբոյ եկեղեցւոյն, և որովհետեւ դու գոլով մի ի ժողովու-
րոց նոյն եկեղեցւոյ և ունիս յօժարութիւն շրջաբերել խնդիր
մի ի մէջ Մերալեւոյ Պարոնաց տեղւոյս՝ յաղաքս ստորագրե-
լոյ և ժողովելոյ դրամս վասն ծախուց նորոգութեանն, վասն
որոյ ի սմա ծրարեմ՝ նոյն թուղթն և խնդրեմ ի քէն զի շու-
նորհեալ Հարկաւոր հոգացողութիւնն այդմ՝ մասին առնելցես և
և զկնի ժողովելոյ ձեռն եկեալ գումարին՝ յանձնես ինձ սը-
պէս եկեղեցական՝ առ ի հասուցանելոյ հայցողացն ի Զուղա-
կցելով ընդ այնմ և զօգնականութիւն տեղւոյս սուրբ եկեղե-
ցւոյն և որոյ վասն եղէց շնորհակալ յոյժ:

Մինձ

Բարձր Խոնարհ Ժառանգ

ԳԱՍՊԱՐ Մ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆՅ

Ե՛կեղեցական Կաթիւն և Ձիւրու

Սրբոյ Ե՛կեղեցւոյն Հայոց:

ՅԱՆՈՒՐԱԿԱՆ ԿԱԿԱՐԵԼՈՅ
ՍՈՐԲ Ե՛կեղեցւոյն
Ի՛նչ Կաթիւն
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 23, 1848:

—ՏԻՎԻՆ Կատարինէ Յարութիւն Հ. Յու-
րութիւնն տարաւ զդատն ի վերայ առն իւ-
րոյ.—տիրելով ի վերայ ամենայն հայրենի
ժառանգութեանց իւրոց:

—Այնուական Գաւիթ Մէլիք Ֆրիդօն
Մէլիք Բեկլարեանց՝ տարաւ զդատն ի վե-
րայ Պարոն Գաբրիէլի Աւետ Տէր Ստե-
փաննոսեանց Գաբրիէլոյ՝ ի մասին պահանջից
իւրոց՝ որ ասի թէ՛ հասանէ ցլխուն և վեց
հազարս Կումսլանեայ Ռուփեաց:

Այս դումար պարտուց չնչին իմն էր, երբ
տուեալ Հանգուցեալ Աւետի Տէր Ստեփան-
նոսեանց ի կենդանութեան նորուն: Բայց յետ
մահու նորա՝ ժառանգ նորա Գաբրիէլ, և
մայր նորա՝ որ էր աղախին ոմն ի տան հան-
գուցելոյն, փոխափոխ խարդախութեամբ եր-
բեմն յանուն սորա, և երբեմն նորա դար-
ձուցանելով զժառանգութիւնն յատենին Գա-
բույ՝ զիմացան ընդդէմ ամենայն արդար պա-
հանջից: Բայց Գաւիթ Մէլիք Ֆրիդօն
Մէլիք Բեկլարեանց էր՝ որ յետ բաղմամեայ
ողեմաշ տառապանաց իւրոց յատենից յա-
տեանս Անգղիացւոց՝ վերջապէս ի լոյս ե-
հան զիրաւունս իւր, և վճիռ ընկալաւ ի
Սէր Գիւանի Ագալաթ կոչեցեալ ատենէն
գոյացուցանել զպահանջ իւր ի գոյից ժա-
ռանգի հանգուցեալ Աւետի Տէր Ստեփան-
նոսեան: Պարտականն ունի զմեծ զմինդարու-
թիւն ի կողմանս Գաբույ, ուրանօր էլ Պա-
րոն Գաւիթ Մէլիք Բեկլարեանց ի 28
Սեպտեմբերի կամ զուգ գոյացուցանել զփո-
խըն հանդերձ մինչ ցարդ եղեալ դատաստա-
նական ծախիւքն, և կամ տիրել կալուածոց
հանգուցելոյն:

Պարոն Գաւիթ Մէլիք Ֆրիդօն Մէլիք
Բեկլարեանց ընկի է Ուտի գաւառի Մե-
ծին Հայոց. որ ստրկաւազութեամբ հանգու-
ցեալ Վրթանիսի Աբգարիսկոպոսի սրբոյ
Լճիմաճնի՝ եկն ի Հնդիկս և ամուսնացաւ:
Օհնի վաղահաս մահու Տիկնոջն հանդեր-
ձէր գնալ յաշխարհ Հայրենեաց, և անդ ի
ծոց սիրելի ընտանեացն անցուցանել զմնաց-
ուած կենաց իւրոց: Բայց տարաբախտապէս
յայսօրինակ որոգայթ անկեալ՝ կամայ ահամայ
յամեցաւ մինչ ցայսօր: Այնունիմբ թէ այ-

տուհետեւ՝ ի զերծանել իւրում՝ ի բաղմահոգ զբաղանաց իւրոց՝ ուղղեացէ վերստին զերեսս իւր դէպ ի Հայրենիս իւր, ծաղկեցուցանել անդ գերեզմանութիւն և զբաղաքականութիւն որոց և ամենաբաւական է. եթէ ձեռք և թէ մտք :

|| Որ գիտցէ զբարին . («- Խաբէ ասեւ .) և ոչ արացէ, մեծ Բեռք էն նման : ||

— Հանդէս գարշելոյն Պարգայ, և վա-
կումն գործոց ի Կալիթա, յորում դա-
գարկանան եկեղեցիք և դպրոցք :—

— ՓԵՆՋԱՐ :— ՄԵՐԱՆ :— Օ կնի անցեալ
թուոյ Լրագրին՝ նորալուրք ի Փանջաբայ
հաստատեն, թէ զօրք պաշարողաց յառաջ
վարեալ զճակատն՝ տիրեցին պատնշին՝ զոր
յարուցեալ էր Մուլաջ առերի քաղաքին
Մուլթանայ : Բայց ի 9 ամսոյն՝ այն ինչ
մասն ինչ տաներորդ գնտին Անգղիացւոց
ի վերայ յարձակեցան թշնամեաց ամբողջոց
ի շրջանակի ուրեք այդեստանեացն՝ բա-
զում կոտորածիւ յետս ընդ կրունկն չողան :
Ոգիք 40 յիւրաքանչիւր զօրուէն . և մեծ
թիւ երկրական սպայից վերաւորեցան և մե-
ռան ի գնտակացն Սիկաց :— Իսկին՝ Ուիչարդ-
սոն և Մարկհամ մինչ ի մահ վերաւորեալք :

Ի 12 ամսոյս բանակ Մուլթանայ առա-
ւել կոխեցաւ ի զօրացն Անգղիացւոց ընդ
Հերվեալ, թէպէտեւ յամառութեամբ կռու-
էր թշնամին . և ի 7000 զօրաց նորա՝ ոչ
սակաւ քան երկու հազարք ի տեղովն կա-
տարեցան : Ի կողմանէ Անգղիացւոց՝ ան-
կան հաղարապետն Պատուն և Մայօր Մն-
թեղամբերթ . և հինգ պաշտօնատարք վե-
րաւորեցան :— Թշնամին ցնդեաց զական մի
վառօգալից՝ այլ կորոյս նովաւ ոգիս 50 յիւ-
րոցն՝ պաշարողացն ոչ ինչ վնասելով :

Օ օրավարն Անգղիացւոց՝ Վիլ տեսեալ
թէ ոչ կարէր առնուլ զքաղաքն կռուով,
պտեան պատերազմական բոլորեաց . և խորհր-
դով նորին եթող զՄուլթան և գնաց բա-
նակեցաւ 12 մղնօք հեռի ի նմանէ, Ուտի
և Հիրսինի զօրավար Սիկաց ի կողմանէ
Պարթարին Լահօռայ՝ թիկունս դարձուցա-
նելով Անգղիացւոց՝ յաւելաւ ամենայն զօ-
րք ի կողմն Մուլթանայ Մուլթանցւոյ :

և իւրով օրինակաւ գրգիւս ետ գրեթէ ամե-
նայն Սիկ զօրաց ընդ ամենայն տեղիս՝ զնոյն
առնել :

|| Որ ընթերսնու զ 2 թիւ Անգլասիրիս
Արարատեան՝ տեսանել կարէ, որ թէպէտեւ
ոչ զօրավար երբէք լեալ, և ոչ զկառմեծ
մարտուցեալ ընդ ումք՝ սակայն առաջին ե-
ղաք ի նախատեսանել մերում զապտամբու-
թիւն Հիրսինիայ՝ յառհաճարհանս անտի՝ կամ
ճերէնքեան զօրավարացն Անգղիացւոց՝ որք
որոշեցին յինքեանց զբանակ նորա :—

— Իսկ ի մասին զԹր Սինկայ լի թէ հը-
րեշտակախօսութիւն Պիւանին Պինանաթայ
ի դերեւել, զի միանգամ յարուցեալ զվառն
աստատմբութեան՝ համոզանաց ոչ անսոյ՝ ե-
թէ ոչ գոռացեան յունկն նորա որոտմունք
հրազնուց : Հանդերձեալ էր ասի, գնալ ի
Մուլթան յօգնականութիւն Մուլթանայ,
ուստի և մեծ իմն գունդ զօրաց ել ի Լա-
հօռայ ունել զառաջս նորա : Ինչ զարմանք
եթէ անցեալ նորա ի Փիշաւոր՝ յինքն
յանկուցէ զմտտ Լալաւս զօրաց . և նոքօք
զեկամուտ և զգանձ աշխարհին միանգամայն :

— Երկրորդ : Միւս ապտամբութիւն
ի Եւրպոլըր յանդիման ամբողջն Կանդրայ :
Ուսմանիկ յոտն յարեաւ, և պարտաւորեցան
գունդք Անգղիացի զօրաց՝ ապտատան անկանիլ
յամբոցն Կանդրայ :— Ջան Լարէնս փու-
թացաւ անդր յօգնականութիւն նոցա :— Այս
ամենայն պարզ ի պարզոյ ցույցանէ թէ բո-
ւանդակ աղդ Սիկաց տաղտկացեալ ի լծոյն
Բրիտանիոյ՝ ուստեալ իցէ կամ բնաջինջ կո-
րնչել, և կամ տղտոել զՀայրենիս իւր յօ-
տարականաց անտի : Բայց աւանդ զի և սոքա
միւս ամենայն Ասիացւոց նման՝ մարմնաւոր
ուժով յաղթել յուսան անպարտելի զօրու-
թեան մտաց՝ որ կարեւոր բան է :

ՊԵՐՍԿԱՍՏԵՆ

Թէպէտեւ երկար տպեցաք զաղետալի ան-
ցից Եւր Ջուլայ յանցեալ թիւ լրագրին,
բայց որովհետեւ հետագայդ աւելն բնական,

մանրատառում, և ազգայ երեւցաւ մեղ, երկ-
րորդեմք որպէս և էն՝ ի ծանօթութիւն սի-
րելի ընթերցողաց :

ՅԵՒԱԼԻ ԼՈՒՐ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅ

ԱՊՐԻԼ, 28

Յաւուր ուրբաթու ի մտանել արեգական
դասար Յովհաննէսի որդի Կարապետն մակ
անուամբ Բեղլի Կարապետ, Գուքանդար
Յարութիւնի որդի Գաւթին, Հասան Բե-
գէնց Յովսէփին և իւրեղբայր Փանոսին տա-
րելայ իւր տուն, որ առուայ գլխինայ՝ պատիւ .
և իւր տնվոր ռիչաքան Բեթղաճէմն ևս
կանդրացրէլայ իւրեանց ծառայել : Միջոց
գիշերցին անցակացէլ՝ Կարապետն իւր դոնադ-
ներին վերայ կալէլ և ինքն զինւորած՝ տա-
նիցն դուստր բերել, առելայ թէ՝ “տեսէք բիւ-
բուլն ծառի վերայ ինչպէս քաղցր եղանա-
կաւ երգումայ, եկէք էս առուի կարմնի վե-
րայ նստենք, Փանոսն սեթար ածի, բիւբուլն
երգի և մեք քէֆ անենք :” (Բայց ուլ գիտէր
որ եղ չար մարդի մաքումն ինչ՞ կայ) նստե-
լան և սկսելան գինի խմել և քէֆ անել .
յանկարծ տեսելան որ ջաղացի կողմիցն 5 սը-
յայիայ երեւցէլ, յորոց մինն Ջուղայու
Գարուղայ Ռաստամբէգ Վերմունշահի Լօն
այ ելէլ, և միւս երկուքն նորին նօքարներն,
Ռաստամբէգն վայելայ թէ դուք ով էք :
Պատասխանելան թէ՝ մեք, Սոքա հարցրելան
թէ դուք ով էք : Երբա պատասխանելան թէ՝
Ռաստամբէգն : Կարապետն էս լսելով իսկոյն
վերայ կացէլ և առուի միւս կողմնի յառա-
ջայ գնացէլ և թփանդով տվելայ Ռաստամ-
բէգին սպանելայ, և վազելով ասացելայ թէ
Հայդէ վեր ելէք, որ Ռաստամբէգն սպան-
վեց, սոքա սկսելան ցրուել և փախչել :

29 Յաւուրն շաբաթու ի ծագիլ արեւու-
լուր հաչակվեց՝ որ Կարապետն գիշերս Ռաս-
տամբէգին սպանելայ : Ռաստամբէգի կինն
գլխին տալէն գնաց քաղաք, որ Միւրդայ
Աբգուլ Հօսէնին իմացում տայ, մինչ տե-
սանք որ անց երեք հազար մարդ, Լանդիք,
Լօնբունցիք, Մէյրունցիք, Գէյնունցիք,
Սիջանցիք և այլք՝ հուջուման արարել, այ-

սինքն՝ ընդհանրական ժողով, սուսերօք և
բոօք թափեցին Ջուղայ, Ռաստամբէգի
լաշն վերկալան բերին և դրին վանքի դուռն .
“դի Կարապետն Խալիֆի նօքարնայ՝ ասին .
խալիֆէն վանքումն պահելայ և մեր արնա-
տէրն վանքիցն կուղեմք :” Անքի գնեւերն
առ երկիւղի վակեցին, վայ մեղ թէ ինչ կրակ
թափեց մեր Հայոց ազգի գլխին, որ մէրն մա-
նուկն մոռացաւ : Ռաստամբէգի կինն քա-
ղաքիցն դարձաւ Միւրդայ Աբգուլ Հօսէնի
ղուլամներովն և Փառաշներովն, որ Կարապե-
տին և Թանգումի դուտեր Շուշանին բռ-
նեն, ասելով իբր Ռաստամբէգն Շուշանի
վերայայ սպանվել, քանզի Կարապետն Շու-
շանի հետայ ելած ելէլ և Ռաստամբէգն ար-
գելումայ տալիս ելել և չի թողման որ մի-
մանց տուն գնան, որ իբր ինքն բարեկամայ
Շուշանի հետ : Կարապետն եղ պատճառիւ
Ռաստամբէգին սպանելայ՝ որ գուցէ դուրանն
դուղ լինի, որ արձակօրէն միմեանց կարօտու-
թիւն լցուցանեն : Բայց չէր մտածում որ
էս սարսափելի կրակն կլուսանէր Ջուղայ :
Հուջում արարած ժողովուրդն՝ որ Միւրդայ
Աբգուլ Հօսէնի յուղարկած մարդիկն տեսան՝
միանգամայն յարուեցան Ջուղայու վերայ,
ոմանք ասումին Հայերին զաթլ անենք, և
ոմանք ասումին Ջուղայ չափով անենք :
Եւս Գուքանդար Յարութիւնին հանդերձ
իւր Մարգար որդւովն բռնեցին և տարան քա-
ղաք, և լուր առան որ Շուշանն Գարաջօմախ
իւր քուերանց տանայ, եկան որ բռնեն, և Սի-
ջանցիք արդէն մտանեցին թէ Պարոն Գրիգոր
Յովագեմն ընտանութիւն ունի Շուշանի հետ,
նորան ևս բռնեցին և թափեցին Շուշանի
քուերանց տուն, Շուշանին և Յովսէփին ևս
հանեցին : Իսեղձ Պարոն Գրիգորին տարան
վանքի դուռն և սկսեցին թափել : Այն մատ-
նիչքն որ Գրիգորին մատնեցին՝ Պարոն Սա-
հակ Փանփանին ևս մատնեցին, իբր քեթաթ-
խուղայ, հուջում արարին Սահակեանց տան
վերայ որ նորան ևս բռնեն, թէ Գրիգորի
ընտանիքն՝ որ Գրիգորի մօտին ելած ելել,
և թէ մեր Հայոց եղեալքն՝ որ վանքի կիցին
ելած ելէլ ազադակին բարձէլ առ վանքն թէ՝
կանգրելէք էլ ինչ առեք, սպանած ին խոյ

բերելան և գձել վանքի դռնն, Գրիգորին խոյ փետի տակում սպանուսն և գնացելան որ Սահակին ևս բռնեն, դուք եկեք և մէկ ճար արարեք: Սրբազան Աստուածատուր վարդապետն Օհան վարդապետն և Աղբէտս վարդապետն մուգբախի գոնիցն դուս եկան որ գնան քաղաք. երբ հասան Սահակեանց դռնն, տեսան որ մեծ բազմութիւն կանգրդւան որ Սահակին տանիցն դուս բերեն, վարդապետքն մեծացան որ իբր չթողնեն. միանգամայն վայեցին թէ խալիֆէքոնց ևս բռնեք. և առայլն էլ. Հայեր ինչ էք մտածում, ձեր օրն հասաւ, մին սահաթից յետ բոլորիդ գլխներն կկտրենք: Ասեմք որ Սահակի դրացից մին էս աստուծիւնս լսելով փախելայ իւրեան տան օթախն և իւր խիզանին ասելայ թէ մեք գնացինք: Աւետարանն բացելայ և խիզանօք ընկել աւետարանի վերէն և լալով աղաչելան առ Աստուած թէ էլ մեզ փրկութիւն չկայ՝ եթէ յերկնից եկեսցէ: Սահակին ևս բռնեցին տարան վանքի դռնն և սկսեցին անդադար թակել որ Գրիգորի և Սահակի ջանումն ամբողջ աեղ չթողին, եթէ ոչ կապուտ լեզակ շինեցին: Առացեալ երեք վարդապետքն դադրեալ արարին, թէ չուսորէք թակում, դոքա խոյ մարդասպան չեն. թափեցին ևս նոցա վերէն և անիրաւաբար տվին: Նոքա տեսին որ բանն վատ աստիճանումայ՝ մօտին վանքին և դռներն փակեցին. վերստին հուշումն սաստկացաւ և թափեցին խալիխ տուն, ում բռնեցին, տվեցին, և ինչ տեսան տարան. խեղճ Պուղայեցիքն որ տեսան բան բանից անցակնում ջախտ արարին՝ որ մարդ շուտով աղարկեցին քաղաք վաճառական Պարոն Պետրոս Ներսէսով Ղարաբաղցու մօտ՝ թէ փութացիր Միրզայ Աբգուլ Հօսէնին վեր առ և հասիր Պուղայ, որ Պուղայ գնաց: Առացեալ Աղգասէր Պարոնն խիզոյն հասաւ առ Միրզայ Աբգուլ Հօսէնին և նորան առեալ բերեց Պուղայ. և երբ Միրզայ Աբգուլ Հօսէնին հասաւ վանքի դռնն՝ տեսաւ որ ըստ անաճին վերին դրել և կաթին քակել դռնն վանքի՝ հրամայեաց թէ գրսէն վերկալէք, տարէք այժմ թաղէք, մինչ ևս ձեր արնատէրն բռնեմ տամ: Նորան որ վեր առնել տվեց, ան-

դէն գնաց Հաջի Մահմադ Հօսէն Սիւնդոնց տունն նստեց՝ որ վանքի յետեւայ, Ալաբախ Բեթղաճէմին ևս բռնեցին և Յովսէփի հետ տարան քաղաք: Ետևար Յովհաննէս Խան Մ. Գաւթեանցն մինչ այն ժամանակն տանիցն առ երկիւղի դուս չէր եկել, միայն աղարկել էր քաղաք որ իւր Սուլթան Ալաբախի թուրք թաքօլչիքն գան, նոքա որ եկան ՚ի միասին գնաց Միրզայ Աբգուլ Հօսէնի մօտ. Միրզէն Ետևարին տեսաւ առաց, Ետևար դու Հայ՝ խիլիֆէն Հայ՝ տեսնուսն ինչ շուղայ Պուղայ. շուտով դռնն մեծ Խալիֆի մօտ, առաւ ևս շառն ընկելայ ձեր վանքի դռնն, եայ արնատէրն՝ եթէ վանքումայ՝ տուր, եայ դուս եկ էս ջամիաթին միամտութիւն տուր, որ սպասեն մինչ տեսնենք արնատէրն ինչ տեղայ. եթէ ոչ էլ չեմ կարող ես ջամիաթի ջլափն պահել. Ետևարն գնաց և Սրբազան Առաջնորդին դուս բերեց, և Տէր Յովհաննէս Տէր Մկրտիչ, և Տէր Գաւթ Մկրտումն, Տէր Յովհակիմ Արրահամ և Տէր Եղեալար Աղբէտեան անդ լինելով՝ Սրբազանի հետ գնացելին բալախանի ուստին, թափելին քահանայից վերայ չորս կողմից տվելին, ջըններն և ծոցերն դարբակել, Միրզայ Աբգուլ Հօսէնն որքան դաւերիցն վայելէր թէ մէկ թակել, ճար չէր ելել. մինչ անձաբութեամբ բոկ ոտիւք ուստիցն դուսէր եկել և թուել ցած, թէ մէկ տալ, մէկ տալ: Սրբազանիցն երբ միամտութիւն էր գտել, թէ վանքումն չի, Ետևարին պատուիրելէր թէ քո սահար մանապնդերին վեր առ և դնա Խունաքովի. դուցէ Կարապետին բռնես, Ետևարն որ սկսելէր ման դալ, տեսել էր որ աթափէք թափելան խալիխ տուն և չափով են անում, Յետէր դարձել առ Միրզէն թէ Միրզան չեմ կարողանում խալիխ ջլափ պահել, մին ճար արա՛ որ Պուղայ չափով ելաւ: Միրզէն իւր զուլամներին ևս գրել էր հետըն և յետ էր աղարկել որ աթափանց ջլափն պահեն և չթողնեն Պուղայ չափով լինի: Ետևարն պատիկ մէյդանիցն բռնած մինչ Բօչերն ման էր եկել, թէպէտ Կարապետին չէր բռնել, բայց էնքան էր ելել, որ շատոց տուն փրկվէր չափովից, զոյց երբ Ետևարն

մտերէր տներն մէջ Հայքն վայելին թէ մեր աներն տարան, կանայք՝ թէ քամարներն և երեսանոցներն տարան : Միրդէն որ տեսելէր Սարապետն չի երևացել, ասացել էր պիտի գիշերս մնամ Սուղայ : Եթէ ոչ Սուղայ չափով կլինի : Ի մտանել արեգական պատուիրէց Սուղայու գարվազաներն փակին և ամենայն մահլաթում ղուլամ դնեն : Այն մեզ վայ մեր տեսած օրերին, որ ոչ մեր ջանիցն ումիտ ունինք, և ոչ մեր աներիցն, և ասումինք որ եթէ գիշերս Սարապետն չգտնվի՝ վազն Սուղայ կգնայ : Գիշերս մինչ լոյս լաց և գուռիք առելով որ փոխանակ արտասուաց տրին ինք լալիս : Ինչ մեք տեսանք, ոչինչ քրիստոնեայ չտեսնի :

50 Ի ծագել արևու ասացին, որ կէս գիշերին Սարապետին և դուքանդար Յարութինն որդի Գաւթին Երևանայ մահլաթումն Գաբրիէլ Տէր Եղիազարեանց տանն բռնեան, որ լինի իւր քուերանց տունն, և տարել գիշերով Միրզայի մօտ : Աստամբէգի կինն երբ Սարապետին տեսելայ, առելայ երկայն բեղերն, (որ էդ երկայն բեղերն պատճառի՝ ասումին բեղի,) ձեռնելով դուստր տվել, մնացեալն ևս ճրագով երկել : Միրզայ Աբդուլ Հօսէնն Սարապետին և Գաւթին կապած տարաւ քաղաք, և Սուղայու մէջ ղուլամներ գրէց՝ որ ամուսնի թուրքերն Հայոց ազգին նեղութիւն չտան, և օրական իւրաքանչիւր ղուլամին մին մին ռուփի խառն տան :

Մէջ 2 յաւուրն գ. շաբաթու Միրզայ Հօսէնի Փառաշներն անգամ Շուշանին տարան քաղաք, և գիշերս Սիջանայ մահլաթիցն 11 թիւանգ դուրս ելաւ և Սուղայ շատ երկիւղի մէջ ընկաւ : Մինչ էսօր ասան՝ Միրզայ Աբդուլ Հօսէնի Փառաշներն եկելան Սիջան և վրէժ խնդրեն :

5 Հաջի Բեարբաղու որդի Միր Մահմադ Մէյլին գիւրայ գրել վանքն թէ դուք միտմիտ կացէք որ Հայոց ազգի Համար բան չկայ : Նմանապէս Միրզայ Աբդուլ Հօսէնն ևս՝ թէ լսեմ ոչ զանգ քաշէք, ոչ տախտակ տէք, և ոչ ժամ գնէք : Եւ — զանգ քաշէք, տախտակ տվէք, և ժամ գնացէք : — Դաքան

գար Յարութին և իւր Մարգար որդին ապառեցան :

4 Իմամ Սոմիցն և Սէիդ Ասադօլիցն գիր եկաւ վանքն, թէ Հայոց դուրս բան չկայ միք վախել : արնատէրն բռնվելայ՝ մինչ նորա մարաքէն լինի :

5 Միրզայ Աբդուլ Հօսէնն եկաւ վանքն, և գնալու ժամանակն իւր ղուլամներին տարաւ : միայն երեք Փառաշ թողեց Սուղայ :

6 Այն Հինգ Հազար մարդ բանտարկելոցն տարելին Իմամ Սոմի մօտ մօրափայ, և Հաստատվելայ որ Սարապետնայ ուղանել, որպէս Ապրիլ 28 գրելամ ի վեր տեղն : Թուրքերն Հոջումին արարել որ երբ Հաստատվէր այդ Հնգին ևս դուս բերեն և թիքա թիքա անեն : Բայց ողորմած Աղէն էս լսելով ասացելայ, ով իմ գլուխն կօրի՛ ձեռ պաշի : զրայ Աստամբէգն սաղէր (որը) ունի, պիտի ես նորա Համար Քիբր անեմ, նոքա ձեռ պահելով դուս ան բերել և տարել վերստին բանտն :

7 Իմամ Սոմի մարդն եկելայ Սարապետի տուն, տեղ և անն լինն ոխայիայ արարել :

11 Պարոն Պետրոսն գնացելայ Իմամի մօտն և դառնալէր վանքն թէ՛ վաղն եկէք գնանք Իմամ Սոմի մօտ՝ նստին ինչ՞ օգուտայ :

12 Պարոն Պետրոսն Սրբազան Աստուածատուր վարդապետին, Անդրեաս վարդապետին և Տէր Յովհաննէս Գալստանին և Տէր Գալստան Նազարեթին, Տէր Գալստան Սեփաննոսին և քանի աշխարհականաց տարելէք Իմամէնց տունն : Իմամն յարգութեամբ ստացելէր նոյա և միամտութիւն էր տվել թէ ընդէր քաղաք չէք գալիս : Պատասխանեցին թէ վախենում ենք : Հրամայելէր թէ չէ՛ արձակօրէն եկէք և գնացէք, մարդ կաղարկեմ ամենեցուն լուր կտամ, և ձեր թուրք գրացեաց Քաղխուղէքոնց կբերեմ և կպատուիրեմ ձեզ նեղութիւն չտան : Գուսին եկել և Պարոն Պետրոսն տարելէր իւր բնակութիւնն : և ճաշէր պատրաստել : զինի ճաշուն նոցա Հետ ևս դարձելէր Սուղայ :

15 Ասին, որ Աղայ Միր Մահմադ Մէյլին մամբի վերայ քարոզութիւնայ արարել վանն Հայոց և պատուիրելայ թէ բան չուսնէք : Հայոց Հետ, եթէ էս կենացն նեղու-

Թիւն տէք, էն կենացն ինչ՝ պատասխան կտէք :
Իսպէս քարոզու թեամբ թուրքերն փոքր դա-
դարելին :

Ներկայ բան մինչ էս աստիճան մնացելոյ, վասնորոյ ասեմք փառք մարդասիրին Աստու-
ծոյ՝ որ մեզ մինչ էս կեան կենդանիայ պա-
հել : Իբրաւի Աստուծոյ մեծ խնամէր մեր
խեղճ Հայոց ազգի վերայ, եթէ ոչ՝ ով գի-
տէր Ապրիլ 28 ինչ դէր մեր գլխին : Ահա մեր
ազգն ուր ուրեք որ կան՝ պիտի Պարոն Պետ-
րոս վաճառականին շորհակալութիւն տան,
որ մեծ բարերարութիւն արար էս քանի օրն,
և Հայոց բանումն հաստատ կանգրէց և ա-
րիաբար խօսէց. որպէս էն օր՝ քաճանայից և
վարդապետաց թակելում չօքն տվելոյ դե-
տին, և յուշում ամի ներկայութեամբն ասե-
լոյ. «Այ Մեղայ ինչ խբարայ, մին մարդի
համար ապաքէն ջուղայ չի պիտի զաթլ
անէք, 40 հազար թուման բարաթ ունեմ՝ քե-
զանէ, 5 հազար թուման դորա արնագինն. մեր
Հայերին արձակէք :» Ինչն իցէ Աստուծո
դրան հաստատ պահի, որ մեծ քօմակ ելաւ
ջուղու համար, թէպէտ հօքմն ելելոյ որ
աներկիւղ դուս գնամք, բայց դեռես կասկա-
ծանք կայ. զսոյ Ռոստամբէգի կնոջ դովրն
քանի 1 օռնրան ժողովիլ, թէ մեք պիտի գլ-
խաւոր Հայերին 72 հոգի սպանեմք, և ապա
ձեռ քաշենք : Իդ պատճառիւ վախենումնք.
և էս թողեալ՝ խաժամուժ ամբօնն որ եթէ մեր
Հայերին առանձին տեղ աննումն, դոնակ
են քաշում. թակումն և յուշունց են տալ-
ման : Ներկայ ինչ ասեմ, եթէ ոչ՝ եղնկ կար-
դամ ջուղայու խաղաղութեանն՝ որ մեր ձեռ-
նիցն զնաց, և հեշտութեամբ էլ ջուղա
ջուղա չի լինել : Աստուծո մին խաղաղու-
թիւն տայ :

— Տայս վայր հասեալ՝ տեսաք ՚ի 28 ամ-
սոյ Ֆրէնդ ամ Ինգիլոյ Լրագրին՝ քաղեալ
Դիքզամիր Լրագրէն՝ օրինակ զայս :

«Թէ բնակիչք Շիրազայ յոտն յարու-
ցեալ՝ հալածական արարին զպաշտօնեայս
տէրութեան :

Ի Գաւրէժ, Մահմետականք յարու-
ցեալ կոտորելին զամենայն Հայս. և զտունս
նոցա հրձիգ արարին, վասն Հայոց ոմանց

զհետ. ձգելոյ ինքեանց զկանայս Մահմետա-
կանաց :» —

Եթէ այս լուր աղաւաղումն իցէ վերոյ գրեալ
անցից՝ «Որ ջուղայ» ողորմմաք լրագրին.
խոյ թէ նոր պատահար ՚ի Գաւրէժ՝ ուրեմն
Աստուծո ողորմացի Ազգի մերում յամենայն
ուրեք :

— Օրք թաղաւորին Պարոնի ՚ի Խորասան,
ասէ նոյն լրագիր, յաղթին յամենայն ուրեք,
և Սալարն Խորասանայ օրդի Ալայեար Խանին՝
վերստին զօրանայ ՚ի վերայ Պարսից :

— Գանդահար — լսի թէ մեծ սղութիւն է
ուտելոց ՚ի Գանդահար, և ՚ի Քաբօլ՝ ան-
միաբանութիւն իշխանաց :

ԲԱՂՂԱՏ

Օրինակեալ ՚ի գրութենէ բարեկամի ու-
րեմն՝ որ ՚ի Բաղդատ. թուեալ 8 Մէյի 1848 :

«Տեղիս մեր Հայոց ազգն թարեղից 2 տա-
րուլ յառաջ Ստամբօլուց մին Առաջնորդին
ուղեցել. և ուրախ եմք գրելն՝ որ անցեալ
Ապրիլ 4 ումն Մեսրոպ անուամբ մին վար-
դապետ ամբողջ հասաւ տեղս : Ստամբօլայ
Յրբազան Մատթէոս Պատրիարքն իւրն յա-
տուկ իշխանութեան գիրոյ տուել և ուղար-
կել տեղս՝ որպէս Պատրիարքի փոխանորդ. որ
տեղիս մեր Հայոց ազգին կառավարի : Իբրաւի
շատ արժանաւոր կարգաւորայ և ամենայն
կանոնից լաւ տեղեկութիւն ունի :»

ԱՆԳՂԻՆ

Ասի թէ ընտանիք Պարոն Սմիթայ Օբ-
րայրին Ապստամբին ՚ի խնդիր են վկայականաց
՚ի բժշկաց՝ ցուցանել թէ ցնդեալ էր նա ՚ի
խելաց իւրոց : — Դէ :

— ԱՆԾԱՍԵԼԻ ՓԱՅՏ, որ ոչ տարի հրով : — Ըն-
կերութիւն անձախական փայտին ՚ի Վայթ-
հալ՝ Դիքզիւ, կերտեաց զերկուս հիւզ ՚ի
հասարակ փայտից. և զմի՝ յանձախականն
կոչեցեալ փայտից, և սկսաւ հուր լուցանել

յերեսին միանգամայն, Երկու Հասարակ փայտաշէնքն յաճինն պրեցան, և մնաց անծախականն անխորձ ՚ի հրոյ :

ՌԻՆԿԵՐ • ԱԳՈՒՄ 7.

Աս չէ յատուկ իմն կամ նոր տեսակ փայտի, այլ կաղնի կամ այլ տեսական արտադձ, արուեստիւ անծախացուցեալ : Այս արուեստ մեծապէս օգնէ ճարտարապետութեան աշխարհի, յամենայն ուրեք, մանաւանդ թէ ՚ի Մեծն Պօլիս, ուր աղիւսակերտք կամ քարաշէնք զմիկունս արտադրեն :

Բանասիրական

ՀԱՄԱՊԱՏԵՍԻՄԵՆԻՔ

Յարգոյ Վերապետու չ

Տեսնելով որ մեր Հայոց աստուածախօս լեզուն նորումս աշխարհքի ամէն կողմիցն բարբառելով խօսման է, ուստի մեր Մուլմիան ևս լուռ կացած չերևի դոցա մէջ, հետեալ գեղեցիկ և աղիւս ոտանաւորն յԱնգղիական լեզուիցն թարգմանելով առաքեցի հրամանոց, այնու յուսով որ տրպագրութեան արժանի համարելով մին պատիկ տեղ տալ քոյ պատուական լրաթղթոյ միջոցն երբէք չես խնայելէ :

Առնելով

Տէրութեան քոյ

՚ի Մուլմիան Երախտապարտ՝
21 Յուն. 1848: Ղլտնարհ ծառայ քոյ
Խ. Պ. ԽԱՉԿԵԱՆ :

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ.

Յոյս թախծաղին տուր վայրկեան՝ չար ահաբետ
Խիտ աղետից,
Մինչ տղաւնոյ վտանգ ահեղ, և այլ պէտպէս վիշտ
վտանգից.
Տես, ՚ի պաշտօն իմոյ անձին, որ հղօր զէն տուաւ արդ ինձ՝
Արիւթիւն անմեղ ոգւոյ, Յոյս հաստատուն ՚ի խնամն
երկնից :

Մոգօք զինեալ. թէ և բախտին եմ նշուակ՝ և հալածիմ,
Եւ մօտալուտ արդ տեսնեմ զանհրաժեշտ կործանումն իմ,
Անկողուելի և անյողողղ մնամ սակայն՝ ոչ տագնապիմ
Ձեք ամբողջումն յիմում՝ սրտի, և ոչ տրտունջ ՚ի բերան իմ :

Որ փանաքի ծառայական կնիք է այն առն փոքրողւոյ,
Մինչ լուստիայլ աստղն յուսոյ թուի նմա զուրկ ՚ի լուսոյ.
Հաւատացեալն յայնժամ փայլի մինչ անցանէ ընդ փորձ
պէտպէս
Եւ ՚ի հաւատս է հաստատուն, ՚ի յոյս, ՚ի սէր՝ անյեղապէս :

ՌԻՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

Մանուկ Զօրաբանց.

Բարեհաճ աղբիս
Յար ըզքո ցուցեր
Ունելով անշուշտ
Բարունակ Աղիւս
Երկնորակ ծողկամբ
Ձանուն պանծալի
Այնու զիղձ աղբիւր

Իւրծալէմ անձանց

Չօնելով նոցա
Առաքինութեամբ
Աղբաւիկ մանկանց
Հանելով ՚ի ձեռս
Սրբիւ զարտասուս
Առաջի նոցա
Փարատիւ ցաւոց

Այր դու պատուական

՚ի կենդանութեան.
Ըզքեր յարգական,
Չհռանդն և զման

Աստ զալարահեր

Գերախոյլ եղեր.
Մինչ ժառանգեցեր
Իսկոյն լուցեր :

Ոսկեփունջ պսաւ
Ձանգին յաղթանակ
Բարեոյն ընդունակ
Բաղուկ ուժընգակ
Չանբիծ թաշկինակ
Միշտ երազ երազ.
Միշտ թեւապարփակ
Անգէն ձեռն արձակ

ՍՈՒԳ

Օրնչ արտացուք արդ

Ձի ըղմահ նորին
Ասանօր վայ մեղ
Տեսեր զմեղ ում
Անկաւ ՚ի սիրտ մեր
Ձի բարձաւ ՚ի մէնջ
Դառնողէտ մորմաք
Պատճառեն ծմբել

Օր դու գութաբեր

Իերելով հասեր.
Ո՛հ ժամ ցաւաբեր
Արժանացուցեր
Հնւր անկիկելի
Այն ինչ սերելի
Կոկիծ ցաւալի
Սիրտ մեր վշտալի

Աւաղ կիկանիմք

Չունելով զուրկ
Ձի հաս զոյժ նորին
Հար նետիւք զսիրտ
Չտաղնապ սրտիս
Արծաթեղ զողիտ
Ուստի պարտ է մեղ
Մինչ միկթարելն

Սրտիւ տոչորմամբ

Նեղիմք ընդ բեռամբ.
Երազ ժամանամբ.
Իւրով աղեղամբ
Ո բարձցէ ձեռամբ
Սրտիւ և անձամբ
Կալ համբերութեամբ
Եկեացէ Տերամբ :

ՄԻՔՏԻՉ ՏԵՐ ՅՈՒՆԱՆԵՍ ԴԱՅՍԱՆԵՍ

Առաջին աշակերտայ Հայկական
Հայրենասիրական ճեմարանին
՚ի Նոր Զուղա